

«Шыцещ», «шыгэпс» е нэмыкӀ еплъыкӀэкӀэ ижкӀэ лӀэкӀо лӀэш пашӀэу щытыгъэ Шапсыгъ зыцӀагъэм кытекӀыгъэ шапсыгъэхэр анахь этническӀэ купышхоу я XVIII-рӀ лӀэшлӀгъум адыгӀэхэмкӀэ щытыгъэх. Ау ялыгъэрэ янамисрӀэ зэрэфасакыщтыгъэхэм, яшхьафитыныгъэ чӀамынэнным, абзи, яхабзи, Тхьэм кӀафигъэштӀошгъэ чыналӀэу зытесхӀери ежъ-ежыруу кӀэнэжынынхэм зышхьамысыжхъу зэрэфӀэбэнэгъэхэм ыкӀи «Кавказым насланкӀэ» зджэгъгъэ ТыгъужьыкӀо КъызбӀэч фӀэдэм кӀалэтыгъэ яшапсыгъэ быракъ чӀтэху анахь пытагъэ ахэлӀэу гъэры хъунхэм емыуцолӀэшгъугъэхэм ащыщхъу Урыс-кавказ заом (1763 — 1864-рз иль.) ипчӀэгупӀэ итхэзэ, анахь утын лӀэш кыызэрахыхи, чӀэнэгъэшхо зышӀыгъэхъу, анахь итэкъухьагъэ хъугъэ адыгъ этническӀэ купмӀэ ащыщ хъугъэх. Ащ кыыхэкӀӀу къаигъэм анахь къаигъэжъ шапсыгъэхр хы ШӀуцӀэ Ӏушъоу ижкӀэ зылусыгъэхэм сьд зараӀуи, зараши, кӀашӀулунагъэху джы кызнэсынхэм чылэгъо 14 хъухъу джырӀэ КраснодарскӀэ краим хэхьэх. АдӀрэ нахь макӀэ хъухъу агъэдӀошгъугъэхэр ПшызӀэр АфыпсрӀэ къаубытыр зьолыыр зныбжыым къэкӀошжыгъгъэху, мззи темэнылӀы къамыубытхъу, джыдӀэдэм чылиплӀ хъухъу — Афыпсып, Пнэхэхс, ПсӀейтыку, Хьащтыку — тиреспубликӀэ и Тэхъуты-ныкӀое район хэтхъу Адыгъ Республикэм тыгъэкъохьапӀэмкӀэ гыгъун-хъу мӀэпсӀэх.

Мыхэм ащыщӀу ыкӀи агъунӀу ПсӀей-тыку пштӀэм, ар псыхъоу ПшызӀэ исэмӀэ-губгубу ӀуӀэшгъугъэу, шапсыгъэ поэт цӀэрыӀоу ЖӀнӀэ Къырмаызэ зэриӀоу, ти «АдыгӀей иджагъэ икӀежъапӀоу» мӀэпсӀэ. ЧыплӀэ дах ар зыдӀщысыр. Сыда зы-мыуасэр пхъӀэшӀэбӀ мӀэ дӀэхӀшхоу кӀуа-джэм итемыр лӀэныкӀыкӀэ ПшызӀэ икӀӀэ хъоу-пшау кышхькӀрэм изакъомӀ! ПсӀей-тыкумӀ ар языгъӀэспсыфӀпӀэ чыплӀ, яш-Ӏэныгъэ кӀэрыпчын умылъэкӀынӀу, шӀу альгъгъу, кыызэрэуатын шыӀӀп, «явизит-нӀэ карточкӀ».

ШыӀэныгъэм исыдрӀэ ушӀэтыи, исыдрӀэ кынм мыухыжыи ахафызыкӀын алтӀэкӀы-гъӀэп шапсыгъэмӀэ фыряӀэри, псӀэемыб-лӀэжхъу ар къаухъумзэшъуным зэрэфӀэ-хьазырхӀэ зыгыри. Джары ХӀэгъгу зео-шхор (1941 — 1945-рӀ иль.) кызежӀэм, зӀкӀэ адӀр цыф лӀэпкхъу СоветскӀэ Со-юзшчытыгъэм исыгъэмӀэ ауж зыкыра-мыгъанӀу, чӀтӀэ чӀэгъым «нан» шалоныр ашхьхи кырамыгъэхьахъу, зыч-зыпчӀэ-гъоу шапсыгъэхэри заом иапӀрӀэ мафӀэ кышщегъжъагъэу нэмыц фашист пый мӀожджӀхэм зыкӀыпӀуцужьыгъэхэр.

ПсӀейтыкухэри ахэм ащыщыгъэх. Ӏо хэлтӀп, заор сьдигъуи тхьамыклагъу. Ау джы нӀэ зыфӀдӀэ амылгъэгъугъэ зыуагъ кыташшылӀагъэр дзӀу кыттебӀоангъэр зэрӀуӀэшыгъэмӀэ ибагъэрэки, ошӀӀэ-дӀо-мышӀагъэу хэлъыгъэмкӀи, фронтым ишӀомогъуагъэки (тихьӀохӀӀпӀэ хӀэгъгу гуынапкӀэ зэрэпсаоу фронт хъугъагъэ а зы такыккъым), уахътӀэу кызшыра-гъэжъагъэмкӀи (пчӀэдыжым сыхьатыр пӀлым, чьыер анахь зыщыӀышӀум), тӀэ тимыхьазырыныгъгӀэки, аужыпкӀэм.

Заоу кыташшылӀагъэр кӀыхьӀэ-лыхьӀэ кыызэрӀтфохуштым апӀо икӀоу гу лы-тымыгътӀэгънӀки хъун. Сыда плӀомӀ тыра-рагъасоштыгъэр сьдрӀэ пыйи тыфӀэ-хьазыру, кыттебанорэм ичӀыгу тышчӀэ-зоощтӀэ, тичӀыгу кытмыгыгъэхьащтхъу, кыихьагъэхэри, ащ лъыпытӀу зӀкӀӀтфӀэ-жышхтхъу арыгъэ. Ау хъугъэр нэмыкӀ шпыпкьагъ. ЕтӀани анахъу апӀрӀэ мӀазхэр кыгътзэгъгъэхьылӀэкыгъэр — апӀрӀэ сы-хьатым кышщегъжъагъэу пыир коуо тикъэралыгъо кыызӀриугъэр ары: гуъна-пкӀэм пчъыжъу шыт кӀалӀэм, вокзал-мӀэ, къухъэуцупӀэм, мӀэшӀокугъогузэхӀэ-кӀыпӀэм, аэродроммӀэ бомбхэр кыаты-радзатгъэх, тисамолетишгъ пчъагъэ зы-ӀтӀыгъо имыфоху агъыстыгъ.

Ау апӀ илӀ дӀӀӀр амышӀӀшчыгъэмӀи, яхъгъгу шӀу альгъоу, ащ икӀхъухъумӀн апсӀэ фатыным фохьазырхъу заом ипӀрӀэ илӀӀэхсхэм тищыфхэр зэрэхъугъагъэхэм, лӀэкпӀэ политикӀэ тӀэрзӀу хӀэгъгум илӀы-гъэм кыхӀэкӀхъу хэтрӀэ цыф лӀэпкӀи, кӀэлӀдзси, кӀоджӀдзси зыдырагъаштӀу яшпышкъу, агу етыгъу пым пӀуцужьы-гъэх.

ВоенкоматмӀэ зыпымыуо Ӏоф ашӀӀэ-щтыгъэ, бронь зӀгъхэри, зыныбжӀэ имы-къу дӀӀэхэри кӀэлӀӀухъзэ заом ӀухъӀэ-щтыгъэх. ТищыфмӀэ яхъгъгу къаухъу-мӀэнымкӀэ зыкӀынынгъу кхӀафӀагъэр бгъӀэшӀогъонӀу щытыгъэ, джары а пый машинӀэшхом ытхъкупшхьӀэ зыпызы-кыгъгъэри.

АдӀрэ адыгъ чылэмӀэ афӀдӀу ПсӀейты-куи укьӀоагъэ. Заом иапӀрӀэ мӀэфӀ дӀдӀэ хӀэгъгъур къаухъумзӀу нӀбгыриц, ятӀо-нӀрӀэ мафӀм купышхо — нӀбгырӀэ 19 хъоу

дыжыыфӀкӀэ ежъ автоматымкӀэ цӀэр кьа-тырипхъаштыгъ. АрӀуштӀу шытми, лы-хъужьыныгъэшхо кызыхагъафӀщтыгъ тичӀыгу гупсӀэ нухъумаклом.

ХыдзӀӀӀ ЧӀэрыми джа кынм псӀтӀур пӀэ-кӀэкыгъ, мӀэхагъэ кызхигъэфагъӀп. Ата-кӀэ укӀон фаеми кӀуагъэ, ивинтовкӀэ кӀы-хъэжъ пымм фӀэгъопсыгъэу; пшӀэрылӀэу кыфашшыгъэр ыгъэцакӀӀэз, псӀэемыбл-жъу кыбухъумзӀуи хъугъэ зыфагъэззгъэ чыналӀтӀэр; къауцуухъмӀэ, штыккӀӀэ кьа-пкыритхъоу чыплӀэ зӀжъум кыкӀыжъоуи хъугъэ. ИлӀӀэсищым кыкӀоцӀ ащ фӀдӀу бӀэ лыгътӀэм, шыфыгътӀэм джшӀэтыпӀоу ар зыхъафӀгъэр. Ау ащ фӀдӀэ такыккъым пы-тагъэрӀэ пхъӀошагъэрӀэ хӀлгъу ятӀэ кьештӀэу кышыхьхъуштыгъэ «мӀэхагъэ кыызхӀбгъэ-фӀкъон, тыкъэмъушхьаку!» ыӀоу, янӀ икушӀӀэ орӀд ӀышӀу ытхьакумӀэ кыуцӀо-щтыгъэ, кьесушыеуи кышыхьхъуштыгъэ: «А сикӀап, кыныӀоми, лыгъэ кыызхъ-гъаф, ош фӀдӀӀӀӀ а узытӀлутри, енжъокъу, кызтемытагъакӀу». Ары кӀоцӀӀэ лье кы-хъзылӀышчыгъгъэри.

ЯнӀрӀэ ятӀрӀэ яльфыгытф апӀуштыгъ.

ХыдзӀӀӀ ЧӀэрым

ХӀекужӀ Ибрахым

пхъу шпыпкӀэ ерагъэу кышӀӀжыкыгагъ. Ащыгъум отпуск кьырати, лыгъэу зери-хьагъэм пае мӀэпишпыкӀэ ядӀжъ кьагъэ-кӀогагъ.

ЯгъумӀэ ХъазрӀт кӀӀлӀэ Ӏзтахъоу илӀӀэс 12 — 13 ыныбжыгъ а лӀӀхъаным. Ащ кызызришӀжыкырӀэмкӀэ, ИбрахымӀэ ашы-гъум лейтенант нӀрӀэтелӀхэр телыгъгъэх ыкӀи ХӀэгъгу заом торден ыбгъэ хӀлпыгъ.

Пыир зӀкӀафӀжъэу зырагъажъэм, тидзӀкӀолӀмӀ ащ гушхоныгъэ кьахильхъ-щтыгъэм, ззо гъогухэр джыри хьылыа-гъэх ыкӀи шынӀэгъуагъэх. Пымм тичӀыгу ау сьдми кьыбгынӀэжынӀу фӀэгъӀӀп, ышӀӀэ икӀыгъэу, Ӏлоф кыызӀрӀдэмыхъу-ррм паекӀӀэ, кьязэожьыштыгъ.

КинофильмӀэ «Майор Вихрь» зыфио-рӀэмкӀэ кьӀэтӀшӀӀжыкы нэмыцхэр зӀкӀа-фӀажъгъэх зӀшӀу, польскӀэ кылау Краков кьагъэошыш, чыӀм щызы ашын гухӀлӀ фырялӀу зрагӀгъхьазырыгъагъэр. Ау лы-хъужьыныгъэшхорӀэ къулайныгъэрӀэ кыз-хагъафӀдӀэ фашистмӀэ а яжалъым гухӀлӀ кӀадзымыгъгъхъутӀэм ХӀекужӀ Ибрахи-ми ащыщыгъ.

Зео машӀом ишхьамыс лыгъэ ар кье-

Берлин заштахэми заор ухыгъэ хъу-гъӀп тӀркӀӀэ. Кылау ПрагӀэ кьэзыухъумӀэ-щтыгъэ фашистхӀмӀрэ власовӀтхӀмӀрӀэ ӀашӀэр агъӀтЫлыгыгъӀп, пхъӀошагъэ ахӀ-лӀэу тидзӀмӀэ капӀуцужхъзэ, кьоххӀӀӀэ лӀэныкӀом екӀуштыгъгъэх союзникхэм за-ратынӀу. Ахэм яӀофи ухыгъгън фӀэгъгъэ. СамолеткӀэ псынӀкӀэу ащ нагъэсыгъэхэм ыкӀи лыхъужьыныгъэшхо кызыхагъа-фӀдӀэ, а пшӀэрылӀт кыныр щытхъу хӀ-лӀэу зыгъӀэцӀагӀгъэмӀэ тичылгъгъу Ибра-хыми ащ ироти ахэтыгъэх.

ПражскӀэ операциер зӀраухыгътӀэм лы-пытӀу старшӀэ лейтенантӀу ХӀекужӀ Ибра-хымӀэ анахь дзӀкӀолӀ дӀгъоу кыыхашы-пыкыгътӀэм ащыщӀу самолеткӀэ МосквӀэ ашагъ Теклоныгъэм и Парад хӀлӀэжъхъӀэ. Ащ фӀдӀэ бӀэм кьадӀхъурӀп. ДӀгъумӀэ ядӀгъужьхэр ары ащ фӀдӀэ лъытӀэныгъэ-рӀэ цыхьхэрӀэ кыызфашшыгъэр.

1945-рӀэ илӀӀӀӀӀэм мӀэкъуогъум и 24-м Парадыр щылагъ. Ащ оркестрӀм изакъоу нӀбгырӀэ 1400-рӀ хӀлӀэжъагъ. СоветскӀэ полководцӀ цӀэрыӀохъу, маршалхъу К.К. РокоссовскӀмӀрӀэ Г.К. ЖуковымӀрӀэ зӀра-щгъэ Парадым ухӀлӀэжъэныр адыгъ чы-лӀэм икӀӀлӀэ плугъӀкӀэ зымыуасӀэ щылагъӀп.

Зео машӀом ишхьамыс лыгъэ ар кье-

«СьдкӀи сятӀэ сьфӀэдӀным ськӀӀхъопсы, сӀ сильфыгъэхэми ащ ишӀнхэр ахӀсӀь-хъанхэм, адыгъ шпыпкӀэу спӀунхэм сы-пылӀ. АшкӀӀэ сишхьӀэгъусы ӀпыӀгъгъушӀу кьесфӀхъу», — еӀо ащ. РуслӀанӀр ишхьхъгъусӀэр лъфыгышч зӀдапӀу: зы пшъашӀӀэр кӀлӀитлурӀэ. Су-санӀэ анахьыжъ, университетым ииориди-ческӀэ факультет ия 4-рӀ курс исӀу заоч-нӀу Краснодар шеджӀэ, краевой судым Ӏоф шедшӀэ. ИкӀалӀу Казбек МВД-м и Краснодар университет шеджӀэ, илӀӀэс 20 ыныбжӀэ. АнахьыкӀӀэ цыкӀлоу Батыр апӀрӀэ классым исӀу ИнӀом гурыт еджапӀӀэм ышӀӀэ шьрегъаджӀэ. Игуапу кыыхигъӀэ-шырӀэр ишӀӀэожьыи илӀӀэспӀтӀу хъугъэу Къэралыгъто Советым — ХасӀэм идепу-таттӀу КӀӀэрмӀт МухъдинӀэ имылӀыкӀукӀэ зӀхӀищгъӀэ кӀлӀӀӀӀӀыкӀу кьэшӀӀӀӀо ансам-блӀу «НӀфым» кыызӀрӀошчыгъор ары.

Ары, уахътӀэр кьӀэгъгъэуцун лъӀэкыгъ-щтӀп. Ащ дӀогъуи дӀий бӀэ кьызыдхыхӀэр.

НепӀэ Ибрахыми, иныбджӀгъу ЧӀэрыми кытххэтыжъхӀп. УӀгъгъэ хьылӀэу заом кышшыгъешагъӀэ хъугътӀэм апкӀ кыкӀлӀу ЧӀэрымӀэ илӀӀэс зыбгъгъэуцун лъӀэкыгъ-щтӀп зеоуж илӀӀэс зауӀтӀми. ТидзӀэ-кӀолӀхэр бендеровцӀхӀмӀрӀэ (ЮшенскӀэм тарыхым ишпыпкьапӀӀэ зӀблихъузӀэ джы УкраинӀэм и ЛпыхъужӀ ышӀыгъгъэхэм) «мӀӀэхэм ахӀсыгъэ зӀшхӀмӀрӀэ» («лесные братья») апӀӀулыгъгъэх зфамыгътӀэгъоу, ыбгъуитлукӀи хӀкӀлӀудӀхъу. ИбрахымӀэ джыри зы илӀӀэрӀэ а зео-машӀом кыыхъ-щтыкыи, чылӀэм кыызгъэзжыкыгъ ХӀэгъгу зоошхом иорденитлурӀэ медальхъу «За оборону Кавказ», «За победу над Гер-манией в Великой Отечественной вой-не 1941 — 1945 гг» зыфиорӀмӀрӀэ ыбгӀэ кыыхъылдыкӀхъу, капитанӀу.

Зео ужым ащ кышцагъ, майор звание иӀӀу ЯблоновскӀэ гурыт еджапӀӀу N 5-м Ӏоф шишӀӀштыгъ. КыызӀриӀотжъышты-гъэмкӀӀэ, дзӀэм кыхагъӀӀнӀжыноу, ашӀӀӀ-рӀэ гъэсэныгъӀэ иӀӀным пае еджакӀо агъӀэ-кӀонӀзун фӀэгъгъэх.

ИбрахымӀрӀэ ишхьхъгъусӀэр ежъхэм афӀдӀхъу лӀжъапкӀохъу, цыф зӀфӀэхъу, нӀфалохъу апӀугъэх апхъуишхӀэр акъо закъорӀэ. СӀнӀхъахӀхэри ахэм арагъгъо-лыгъгъэ чанитлӀу ЧӀэрымӀэ кыльыкӀун, Баку рапшыкыгъ. Ежъ ХӀекужӀ Ибра-хымӀэ мамал кыызӀрихъу ишӀугъгъэ кьа-ригъэкӀыгъ. Ащ фӀдӀу ныбдӀлӀгъгъур кы-зӀрӀфӀогъумӀкыгъгъэр, шӀоу кьафишӀагъэр опецӀуфӀкӀӀэ ЧӀэрымӀэ шыгъупшӀу зы мафи кыахъкыгътӀп.

ИбрахымӀм иззо гъогухэр лыкӀуауӀэ-щтыгъэх. Вздоми, етӀанӀэ шхончӀо рӀо-тӀэ акомандирӀу чанӀу идзӀекӀолӀ Ӏахъ зӀрихъыгъгъэх старшӀэ лейтенант хъу-гъэу. Ащ ишыхьахь ти УӀэшныгъэ КӀуа-чӀэмӀэ я ГлавномкомандуӀошӀу щытыгъэ И.В. Сталиным ыӀапӀэ зыкӀдӀдзгъэ щы-тхъу тхьлӀэу илӀхэр.

ЧӀэрымӀэ ылӀӀэ пытӀу теуцожьыфӀэ кы-мышӀу хэтгъы, гужьогъэ кӀаеми, етӀанӀэ унагъо ышлагъ, шыгушлукӀхъу, лӀэкпӀэ лыгъӀкӀуагъу шьӀэожьыеу кьафӀахъугъэм РуслӀанкӀӀэ еджажӀоу, цыф тӀэрӀэ зӀрӀэ-хъунымкӀӀэ, алтӀкӀӀэ кьагъэнагъӀп. Ащ зы-кыызӀлӀтым, медицинӀэ шӀӀэныгъэ рагъгъэ-гыотыгъ.

ЧӀэрымӀэ ПсӀейтыку дӀт пынӀджлӀжъ сов-хозу ХьахъуаратӀм ыцӀэ зыхьырӀэм илӀӀэс пчъагъэрӀэ чанӀу шылӀэжъагъ. БлитгъӀкы-гъи шӀобаштӀу госпиталым нӀлуасӀэ зы-щыфӀохъугъэу ыкӀи лӀэшӀу зышӀугъгъэ кьекӀыгъӀэ козтӀ кӀапмкӀӀэ ыгу риубы-тӀэгъгъэ гухълыыр зышигъӀэгъушшагъӀп, ащ ышнахьыкӀӀэ гъусӀэхэр илӀхъу КоззӀт ыгъаклохи ИбрахымӀм кьаригъащи, ежъ имызакъоу, зӀрӀэ ПсӀейтыку плӀоми хъунӀу якӀӀоджӀгъу иныбджӀгъу агъӀшугъау, ахьӀеклагъ.

ЧӀэрымӀэ илӀфыгъгъэ закъоу РуслӀанӀэ исӀӀнӀхьаткӀӀэ цыфхэр лӀэшӀу ыгъэрӀэз-хъу мӀӀӀӀӀэ, масажист ӀӀгъӀас, «щыфыр мылӀгъӀапӀэм, кьегъгътӀджыкы» зыфа-лорӀм фӀд. Ар нӀгъуыкыгъ, гукӀӀгъушхо хӀлӀэ, шпыпкӀӀэныгъгъэ зӀлӀэ цыф, зыго-рӀэм ишӀугъагъэ ригъӀкыныр ипшӀӀэрылӀт шхьаӀу мӀэпсӀэ, ахьшӀэкӀэкӀуапӀӀу ар бӀрӀэ мыхъумӀэ.

«СьдкӀи сятӀэ сьфӀэдӀным ськӀӀхъопсы, сӀ сильфыгъэхэми ащ ишӀнхэр ахӀсӀь-хъанхэм, адыгъ шпыпкӀэу спӀунхэм сы-пылӀ. АшкӀӀэ сишхьӀэгъусы ӀпыӀгъгъушӀу кьесфӀхъу», — еӀо ащ.

РуслӀанӀр ишхьхъгъусӀэр лъфыгышч зӀдапӀу: зы пшъашӀӀэр кӀлӀитлурӀэ. Су-санӀэ анахьыжъ, университетым ииориди-ческӀэ факультет ия 4-рӀ курс исӀу заоч-нӀу Краснодар шеджӀэ, краевой судым Ӏоф шедшӀэ. ИкӀалӀу Казбек МВД-м и Краснодар университет шеджӀэ, илӀӀэс 20 ыныбжӀэ. АнахьыкӀӀэ цыкӀлоу Батыр апӀрӀэ классым исӀу ИнӀом гурыт еджапӀӀэм ышӀӀэ шьрегъаджӀэ. Игуапу кыыхигъӀэ-шырӀэр ишӀӀэожьыи илӀӀэспӀтӀу хъугъэу Къэралыгъто Советым — ХасӀэм идепу-таттӀу КӀӀэрмӀт МухъдинӀэ имылӀыкӀукӀэ зӀхӀищгъӀэ кӀлӀӀӀӀӀыкӀу кьэшӀӀӀӀо ансам-блӀу «НӀфым» кыызӀрӀошчыгъор ары.

Ары, уахътӀэр кьӀэгъгъэуцун лъӀэкыгъ-щтӀп. Ащ дӀогъуи дӀий бӀэ кьызыдхыхӀэр. НепӀэ Ибрахыми, иныбджӀгъу ЧӀэрыми кытххэтыжъхӀп. УӀгъгъэ хьылӀэу заом кышшыгъешагъӀэ хъугътӀэм апкӀ кыкӀлӀу ЧӀэрымӀэ илӀӀэс зыбгъгъэуцун лъӀэкыгъ-щтӀп зеоуж илӀӀэс зауӀтӀми. ТидзӀэ-кӀолӀхэр бендеровцӀхӀмӀрӀэ (ЮшенскӀэм тарыхым ишпыпкьапӀӀэ зӀблихъузӀэ джы УкраинӀэм и ЛпыхъужӀ ышӀыгъгъэхэм) «мӀӀэхэм ахӀсыгъэ зӀшхӀмӀрӀэ» («лесные братья») апӀӀулыгъгъэх зфамыгътӀэгъоу, ыбгъуитлукӀи хӀкӀлӀудӀхъу. ИбрахымӀэ джыри зы илӀӀэрӀэ а зео-машӀом кыыхъ-щтыкыи, чылӀэм кыызгъэзжыкыгъ ХӀэгъгу зоошхом иорденитлурӀэ медальхъу «За оборону Кавказ», «За победу над Гер-манией в Великой Отечественной вой-не 1941 — 1945 гг» зыфиорӀмӀрӀэ ыбгӀэ кыыхъылдыкӀхъу, капитанӀу.

Зео ужым ащ кышцагъ, майор звание иӀӀу ЯблоновскӀэ гурыт еджапӀӀу N 5-м Ӏоф шишӀӀштыгъ. КыызӀриӀотжъышты-гъэмкӀӀэ, дзӀэм кыхагъӀӀнӀжыноу, ашӀӀ-рӀэ гъэсэныгъӀэ иӀӀным пае еджакӀо агъӀэ-кӀонӀзун фӀэгъгъэх.

ИбрахымӀрӀэ ишхьхъгъусӀэр ежъхэм афӀдӀхъу лӀжъапкӀохъу, цыф зӀфӀэхъу, нӀфалохъу апӀугъэх апхъуишхӀэр акъо закъорӀэ. СӀнӀхъахӀхэри ахэм арагъгъо-лыгъгъэ чанитлӀу ЧӀэрымӀэ кыльыкӀун, Баку рапшыкыгъ. Ежъ ХӀекужӀ Ибра-хымӀэ мамал кыызӀрихъу ишӀугъгъэ кьа-ригъэкӀыгъ. Ащ фӀдӀу ныбдӀлӀгъгъур кы-зӀрӀфӀогъумӀкыгъгъэр, шӀоу кьафишӀагъэр опецӀуфӀкӀӀэ ЧӀэрымӀэ шыгъупшӀу зы мафи кыахъкыгътӀп.

ИбрахымӀм иззо гъогухэр лыкӀуауӀэ-щтыгъэх. Вздоми, етӀанӀэ шхончӀо рӀо-тӀэ акомандирӀу чанӀу идзӀекӀолӀ Ӏахъ зӀрихъыгъгъэх старшӀэ лейтенант хъу-гъэу. Ащ ишыхьахь ти УӀэшныгъэ КӀуа-чӀэмӀэ я ГлавномкомандуӀошӀу щытыгъэ И.В. Сталиным ыӀапӀэ зыкӀдӀдзгъэ щы-тхъу тхьлӀэу илӀхэр.

Зео машӀом ишхьамыс лыгъэ ар кье-

ЗӀч ӀыпӀӀӀэгъуишӀтӀум язӀэо-маммыр гъьогухэр

ЧӀэрымӀэ зӀкӀӀэм анахьыкӀӀэ дӀдӀу шына-хьыкӀӀэ илагъ. ЗӀрӀанахьыкӀӀэм елтыгы-гъэу нахьыкӀӀэмӀэ якӀӀӀэтынкӀӀэ ны-тымӀэ ӀӀпылӀгъу афӀхъузӀэ, икӀу дӀдӀу еджен ымылӀӀэкыгъагъэмӀи, ащ кӀуанӀкӀи шӀӀн-кӀи ыпсыхьагъэу щытыгъ.

ЧӀэрымӀэ я 58-рӀэ шхончӀэо полкым хӀэ-тӀу зоащтыгъгъэ. ЗышхьасыжыынӀуи ыгуи кьӀэкъыштыгъӀп, ауми зыгорӀэ кьешӀушӀӀӀрӀм фӀдӀу пыншӀӀм шаухъышты-гъӀэ илӀӀэсищым кыкӀоцӀ. ЕтӀанӀэ зы нӀгъгъуӀпӀӀӀогъукӀӀэ ар укъуагъэ мӀхъушӀт, зыгорӀэм ыгу кышпиутыгъэу кышыхъу-гъу иаакъыл щӀо... НӀужым тӀӀкӀу зы-кыызешкӀылым, лӀэшӀу зегъушсыжъы-кыкӀӀӀажыгъгъэр атакӀэм ежъагъэхъу, шӀуӀӀэ кьӀэбыбӀыр снарядыр зӀклӀом ыпӀэ-шхьӀэ шпыпкӀэм кьифи, кыызӀрӀзӀӀу-тытыбагъэр ыкӀи ынахъу кьӀушӀункӀи, ытхьакумӀэхэм кылаууи, кӀоцӀаджӀу зӀр-рӀзӀӀӀафӀагъэр ары.

Наступление зытекӀым, лыгъэр зыры-кӀогъэ шьофым улагъэху ыкӀи укыгъгъ-хъу санитармӀэ кыраыхьыжыгъэмӀэ Хы-дзӀӀӀ ЧӀэрым